

Pliny 14

112-124

Յ. Դահլազեան

ԲՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ասլան Աղէն	Ճամշազի Աղջիկը
Վիրաւորեալն ու Նշանլուն	Հարսն ու Փեսայ ձեան տակ
Առնոս Սարը	Ծամն ի Ծովին
Քեանմիկի պագիկը	Սամար ի Քուն
Աղջիկ՝ Տղին	Քրտնած Եւր
Պսիկ Դոսթ	Ոսկոյի Մագերը եւ Սայաթի
Պրինսար Մրիկ	Ծմերը
Կուրծքին Պաղչէն	Խնձորը
Թուխ Աչքերը	Սանճի Խաղը
Պրինսար Աղջիկը	Տօլա
Կարմիր Երեսի Պազը	Երկնուց Տարկեախներ
Քեանմուր Վարդէ Թուր	Զրկուած Հարսը
Աստղէ Կոնակները	Հանելուկ եւ Պատասխան
Կալամով Փողայասը	Տիպէր
Բարկ Սէր	Զիմը չիմ
Նազօ Տիպէր	

891-99-1

Ե. ՇԱՀՊԱՋԵԱՆ

ԲՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Գրչոյ Ստեփաննայի
հարստի փոխ հետոյ:
1914-2 թու
Գոթի
Հարստ
Ստեփաննայի

3875

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ստեղծագործութիւնը որ խաւարէն ի լոյս կը բերենք, մեծ հոգսերով ու խնամքով քաշած հանած ենք այն հայ ժողովուրդի ծոցէն՝ որ կ'ապրի հայկական լեռանց գօտիներու մէջ, ճաւապարհներու դժուարամտչելի յարաբերութեանց պատճառաւ կտրուած օտար հաղորդակցութիւններէ ու ազդեցութիւններէ՝ որով եւ մնացեր է մինակիկ, ինքնամիտի, ինքնուրոյն եւ ինքնաստեղծ:

Հազիւ մէկ դար կայ որ այս ժողովուրդը իրականին մէջ կորսնցուցած ունի իր կիսանկախութիւնը. զերծ մնացած ըլլալով զանազան հակումներէ, ստրկական համակերպումներէ եւ նմանութիւններէ, այդ վիճակում կարողացել է պահել զուտ հայկական ոգին՝ իրեն յատուկ նրբին, իմաստալից եւ հիացքի սքանչացումներով կերտուած գեղարուեստին մէջ, որ զանազան երանգներով ի յայտ կը բերէ անոր հին ու նոր կրօնական, քաղաքական, զինուորական, ընկերային, արհեստական եւ սիրական կեանքի հասկացողութիւններն՝ մօտաւորապէս երկու դարու գործ, պահուած պահպանուած **Մոկաց** աշխարհում:

Այս ստեղծագործութեան լոյս աշխարհ ընծայելովը մենք բո՛ւն հայկական ճարտարարուեստի, հայկական պօէզիայի եւ հայկական երաժշտութեան եւ այլ շարքերու մօտ կուգանք պարծանքով դնելու եւ հայու ոգին որ լուռ իսկ ինքն է — Հայկական Ստեղծագործութիւնը, որ մեզ վիճակեցաւ բերել մատուցանելու մեր սղգային ցեղական յատկութեանց թանգարանին:

Ե. Շահպաղեան

120-2015
4/120

[62 26-57]

ԲՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

I

ԱՍԼԱՆ ԱՂԷՆ

Ասլան աղէն նստեր մէջ սօղաթին
Կ'ուտէր խմէր էն անուշ նոան գինին
Չէր գիտեր թէ մահ մեռնել կէր վէր Աստուորին .
Պակսաւ ուր հաց պակսաւ գինին
Խապար արաւ խզմաթ քետրին ,
Գնա՛ հասիր մէջ պազարին
Պակսեր իմ հաց պակսեր գինին :
Խզմաթ քեար գնաց մէջ պազարին
Տեսաւ աղքատ մեռեր մէջ մաղազին ,
Տէր տիրական չը կէր էն աղքատին .
Գլխու յիզար⁽¹⁾ իտուր քահանին ,
Միջաց յիզար իտուր պատանք առեց աղքտին
Խէրի⁽²⁾ խամար աղքատ տարան վերուցին ,
Տօր⁽³⁾ , առաւ զխաց առաւ գինին
Յուշ խասաւ Ասլանի սօղաթին .
Ասլան աղէն ասաց , կուռումսաղ⁽⁴⁾ ,
Յէ՛ր ուշ խասար իմ սօղաթին .
Գացի տեսայ աղքատ մեռեր մէջ մաղազին
Տէր տիրական չկէր էն աղքատին ,

(1) Յիզար կը նշանակէ փօշի որ քօլօզի բալորաիք կը կապեն .

(2) Խէրի խամար = բարիք ընելու համար :

(3) Տօր = այնուհետեւ .

(4) Կուռումսաղ = պարսիկ անարգական տաացուած մը :

Գլխու յիզար տուեր եմ քահանին
Միջաց յիզար տուեր եմ պատանք առեր աղքատին,
Որ աղքատ վերուցին էն ապով(1) յուշ հասայ քո սողալին
Ո՞վն էր առեր իմ աղքատի հոգին:

Գարրիէլ հրեշտակն առեր էն աղքատի հոգին:

Էլի դուս քէշի իմ Պօղ-պէտավին(2),
Կապի վերայ զին սէտափին(3),
Զիմ ձեռն էլ տուր թուր քերմանին,
Տ'երթամ կռիւ խեղ Գարրիէլին

Որ չգէր առնէր իմ աղքատի հոգին:

Գուրպան էլնեմ իմ Ասլան աղին,
էն Գարրիէլ հրեշտակ է երկնային,
Լաղա(4) չուսիս խեղ(5) Գարրիէլին:

— Կուռուսա՛ղ, չէ կասեմ դուս քէշի իմ Պօղ-պէտավին:

Խղժաթքեար դուս քէշեց Պօղ-պէտավին,

Զեռ բռնեց թուր քերմանին

Գնաց էջաւ մէջ մէյտանին:

Գարրիէլ հրեշտակ էջաւ մէյտան,

Արին կռիւ չուս(6) կէսօրին՝ [լան աղին

Գարրիէլ հրեշտակ կաստով(7) տառպ(8) կը զարնէր Աս-
Ասլան աղէն սրտով տառպ կը զարնէր Գարրիէլին:

Որ էլաւ կռիւ չուս կէսօրին

Գարրիէլ հրեշտակ աչքեր չլեց վէր Ասլան աղին,

(1) Էն ապով = այն պատճառաւ:

(2) Պօղ-պէտավին = իր ձիւռ անունն է:

(3) Զին-սէտափին = սատաֆէ թամբ:

(4) Լաղա = գործ:

(5) Խեղ = հեղ (խ տառ շատ անգամ հի տեղ առնուած է):

(6) Չուս = մինչեւ:

(7) Կաստով = ոչ-խեղճան, կեղծ:

(8) Տառպ = հարուած:

Թուր ձեռնէն ինկաւ գետին,

Աւալ թաւալ ինկաւ վէր տէօշակին:

Գարրիէլ հրեշտակ կայնաւ վէր պէյնին

Ասաց մկա(1) տ'առնեմ քու քաղցր հոգին,

Եան(2) հոգի մը տի բերես քո հոգու փոխանին:

Խէր(3) եկաւ ասաց, կուրպան էլնեմ Ասլան աղին,

Յէ՛ր ինկեր ես վար քու տէօշակին:

Գացեր եմ կռիւ խեղ Գարրիէլին:

— Տուր զքու Պօղ-պէտավին,

Տուր զքու զին սէտափին,

Տուր զքու եօթ պուրճ(4) ոսկին,

Մի՛ տար քու քաղցր հոգին:

էն Գարրիէլ հրեշտակն է երկնային,

Թմախ չաներ աստուորի մալին,

Խոզի կ'ուզի իմ խոզու փոխանին:

Հինգ հարիւր տարի ումր արի վէր աստուորին

Յէլէ ես նորափեսայ եմ ոսկաթոռին

Իմ խոզին չիմ իտայ քո խոզու փոխանին:

Մայր եկաւ ասաց կուրպան էլնեմ Ասլան աղին,

Յէ՛ր աւալ թաւալ ինկեր ես վէր քու տէօշակին:

Գացեր իմ կռիւ խեղ Գարրիէլին:

Տուր զքու Պօղ-պէտավին,

Տուր զքու զին սէտափին,

Տուր զքու եօթ պուրճ ոսկին,

Մի՛ տար քու քաղցր խոզին:

— Էն Գարրիէլ խրեշտակն է երկնային

(1) Մկա = հիմա:

(2) Եան = կամ:

(3) Խէր = հայր:

(4) Պուրճ = բերդերու անկիւններ գտնուած աշտարակներ,

[կամ պուճախ

Թմախ չունի աստուորի մալին :

Խոզի կ'ուզիմ խազու փոխանին :

Հինգ հարիւր տարի ումը արի վէր աստուորին՝

Տէլ սկուն(1) նորախարս եմ քողք երեսին ,

Իմ խոզին չըմ խոսյ քու խոզու փոխանին :

Տօր , կին եկաւ ասաց . կուրպան էնեմ Ասլան աղին .

Ե'էր աւալ թաւալ ինկեր ես վար քու տէօշկին .

— Գացեր իմ կուլ խետ Գաբրիէլին :

Տուր զքու Պօղ-պէտավին ,

Տուր զքու զին սէտաֆին ,

Տուր զքու եօթ պուրճ ոսկին ,

Մի' տար քու քաղցր խոզին :

էն Գաբրիէլ հրեշտակն է երկնային ,

Խոզի կ'ուզի խոզու փոխանին ,

Թմախ չանս աստուորի մալին :

Կին ասաց , ես չէր գիտէ թէ խոզի կ'ուզէր խոզու փոխանին

Ես խալալ սրտով իմ խոզին կը տամ քո խոզու փոխանին

Որ ձիկ չասեն էրին էրին(2) որք և էրին :

Գաբրիէլ խրեշտակ խոզին քաշեց էհան վար պուտին ,

էսաց քեզի կասեմ Ասլանի կին .

Շատ աղէկ ճէլ կան վէր աստուորին քանց Ասլան աղին ,

Քո խոզին մի' տար Ասլան աղի խոզու փոխանին :

Տօր , խոզին քաշեց էհան վէր սրտին .

Ասաց քեզի կասեմ Ասլանի կին .

Շատ աղէկ մարդ կայ զէտա(3) վէր աստուորին ,

Քո խոզին մի' տար Ասլան աղի խոզու փոխանին :

— Խալալ սրտով իմ խոզին կուտամ իր խոզու փոխանին :

(1) Տէլ սկուն = գեռ եւս :

(2) էրին էրին = այրի :

(3) Զէտա = գերազանց :

Գաբրիէլ հրեշտակ հոգին քէշեց եհան վէր պէօկին(1)
Քեզի կասեմ Ասլանի կին . շատ կանաչ կտրիճ կան քանց

Ասլան աղէն վէր աստուորին .

Կուսին , արեգակ արիմ չըհէտ , խոզիս կուտամ Ասլան
աղի հոգու փոխանին :

Գաբրիէլ խրեշտակ խոզին եթող վէր պէօկին՝

էլմ էլ գնաց մօտ աստուածութեն .

Հարցում կանեմ Ստեղծողին ,

Հայր մայր խոզի չտուած որդւոյ հոգւոյ փոխանին .

Կին օտար աղջիկ է , հոգի կուտայ անու փոխանին :

— Տէլ թուին չլցուեր էն հարմաթին(2) ,

Գնա' առ էն հօր մօր խոզին .

[կնիկին .

Հինգ հարիւր տարի ումը եմ տուեր Ասլան աղին ու իր

Արին կէշտ ու սէֆա .

[Մոկացի աւրգ Օվանէ երգուած]

II

ՎԻՐԱԽՈՐԵԱԼՆ ՈՒ ՆՇԱՆԼՈՒՆ

Նշանլուն . — Կ'իրիչկեմ սարեր վեր , ձիւներ չեն խալեր .

Բանձր սարեր կիրիչկեմ մըթ մօրան էր ,

Միրնասէր հեծելուց եկեր պէ հալն էր ,

Ախպէր շուկէն իջեր էր հէքիմ կը ճարէր .

Վիրաւորն . — Կիրիչկեմ պօյդ վեր պօյդ թմամ էր .

Կիրիչկեմ ծծուերդ վեր ծծուերդ շամամ էր .

Կիրիչկեմ աչքերդ վեր՝ աչքերդ Զինու

կթխայ(3) էր :

(1) Պէօկ — կոկորդ :

(2) Հարմաթ — կին :

(3) Կթխայ — Գինիի չինական կլոր գուլաթ :

III

ԱՌՆՈՍ ՍԱՐԸ

Առնոս բանձրիկ սար,
 Չկէր քու նման.
 Քո ետե դեխ(1) Մոկս
 Առջե դեխ լոս(2) Աղօթքան.
 Քո բոլորն է ասա(3) քար,
 Վէր քո գլխուն կայ Սրբոց Գերեզման.
 Երկու պաղ ախպիւր քո տակէն կ'երթան,
 Մէկ կ'երթայ դեխ պառին(4)
 Մէկն էլ կ'երթայ դեխ զօղան(5).
 Էն ինչ կ'երթայ դեխ պառին
 Կարիւ պառքերաց,
 Էն ինչ կ'երթայ դեխ Չօղան
 Դառն ու մաքերաց.
 Ամպեր կարավէլ(6) կապած
 Թուխ ամպն էր Սէրասքէր,
 Դացին զԱռնոս տուին յէսար(7).
 Էնա Կոռաշապ կանչեց, Առնոս.
 Ինչ տի լինի քո խուն ու ճար.

(1) Դեխ = դէպի :

(2) Լոս = լոյս :

(3) Ասա = անառակ, ըմբոստ :

(4) Պառին = հարաւ, ջերմ երկիրներ (ձմերոց) :

(5) Չօղան = հովասուն վայրեր, ամառանոց :

(6) Կարավէլ = պահակ կանգնած, կապած :

(7) Տուին յէսար = պաշարեցին :

Առնոս

Մօտ ձիկ դեկտեմբեր ամիս քան ժուժ Վարտովար(8)
 Էրկինքն էր ամպեր խոնաւ կէր գալու.
 Եարպրէք(9) իմ ձին թամբեցէք սաֆար(10) կայ գնալու,
 Թուխ աչք խոռովեր, քար էլեր լալու :

IV

ՔԵԱՇՄԻԿԻ ՊԱԳԻԿԸ

Քեաշմիկ, երէկուրնէ Պէստ(11) կապեցին
 Տղի երես ծածկեցին
 Ոտնակոտոր չէմք եզրեցին(12),
 Քեաշմիկ քո մօր մէջքն էր կանաչ,
 Քո խէրանց տուն Արրահամոնց(13).
 Արրահամոնց Պէստայ դիմաց,
 Պէստայ(14) սուրբ Գորգ բազմի դիմաց :

(8) Ժուժ Վարտովար = բուն Վարդապետ :

(9) Եարպրէք = սիրեղբայրներ :

(10) Սաֆար = Նորէն այդ ճամբորդութիւնն ընել :

(11) Պէստ = Մոկաց Անճղոնց թաղին վերե՝ սարի ածուն է,
 և աւերակ բերդ :

(12) Շէմք եզրել = գունէն գուրս ելլել :

(13) Արրահամոնց = Մոկաց գիւղաբաղաքի թաղերէն արեւ-
 մտեան թաղն է :(14) Պէստայ սարին գլուխ՝ աւերակ բերդին մէջ աւերակ
 մատուռ մը կայ Ս. Գեորգ անուն. Այն աւերակ
 մատուռի մի Աւետարանը հիմա Դաշտի թաղի ե-
 կեղեցին է. Մէկրէ գիւղացի քիւրտ ճաֆօ որ 30 տա-
 րի առաջ մեռեր է (1892էն առաջ). չգիտցուի ինչ
 աւանդութեամբ՝ ամէն կիրակմտին Դաշտ թաղէն
 մինչ Պէստայ գլուխ 3 ժամու ճանապարհ կը գնայ
 և հոն Ս. Գեորգի աւերակ մատուռին ճրագ կը վա-
 րէ. Աւետիքի տօնին Մոկացի կրօնք հոն ուխտի
 կ'երթան :

Քեաշմիկ, գացինք խասանք վէր կորմնջին,
 Ունենք զղաժէն խագնենք զխին
 Քեաշմիկ, ես դու եհանք կարիպուծին,
 Կարիպուծին, տառ գերուծին:

Գացինք խասանք ջաղցնիրու թաղ,
 Երկու աղջիկ խանած են խող,
 Մէկ խանաղայ մէկն էլ ճանաղայ(1) .

Գացինք խասանք կլոր քարեր,
 Քեաշմիկ առեց կոճակ շարել .

Քեաշմիկ, յիվիմ կանեմ ձիկ պագ մը տուր,
 Երես կանեց(2) չարաւ դէստուր .

Գացինք խասանք Լճանու ջուր,
 Ուաքեր կը գան յուկուր ուկուր,
 Թռան գացին Սարգիս ախպիր,
 Սարգիս ախպիր պաղեր էր ջուր,
 Ինչ խաւք խմի, թե կը մաղի:

Գացինք խասանք չուժ Ակնդաշտ .

Քամիմ եկաւ քանց կըղըլպաշ,

Քեաշմիկ, ես տու տ'էրթանք Գաւաշ .

Գացինք խասանք Մըղըլյէրիր .

Ձիւն էր իկեր կտրեր էր ջուր .

Պատլու պէրեր, մալիւլ էլան շօշրատարներ,

Գացինք խասանք չիւժ Բիւտիէն .

Լաճ ինկաւ միտ, կրակ ինկաւ Մոկաց շուկէն(3)

Քիւրտ կ'սպաննեն, Հայ կը թալնեն(4)

(1) Խանաղայ, ճանաղայ = երկու աղջկանց անուններն են:

(2) Երես կանեց = մէկ կողմ՝ ծռեց:

(3) Մոկաց շուկան կրակ իյնալ = սիրաժը կրակ իյնալ:

(4) Քիւրտ կ'սպաննեն, Հայ կը թալնեն, կը նշանակէ սրտի
 մէջ ծագած աղմուկ, տրաման:

Քեաշմիկ, գացինք խասանք չուժ Կաներ,
 Աղջիկ առեց հոգւոց հանել:

Քեաշմիկ, յիվիմ կանեմ իմ պագիկ տուր .
 Երես կանեց չարաւ դէստուր .

Քեաշմիկ, գացինք խասանք վէր Եղիրուլայ գլխուն
 Երկինքն ամպ ի, կուգայ մուրմուրիկ ձիւն .

Քեաշմիկ, յիվիմ կանեմ իմ պագիկ տուր,
 Քեաշմիկ երես խաւեց չարաւ տէստուր .

Գացինք խասանք Կաքուտն աղպիր .

Կաքուտ կուգան նիշուն նիշուն,

Քեաշմիկ յիվիմ կանեմ իմ պագիկ տուր,

Երես չկանեց. Տօր արաւ դէստուր:

V

Ա Ղ Ջ Ի Կ՝ Տ Ղ Ի Ն

Աղջիկ

Արեւն առեց Առնոսայ քար (հա ճինտէ լավկէ Միրան)

Մէջք տուեր ես առփշմէ ճար (հա ճինտէ լավկէ Միրան)

Աստուած սիրես արե ծիկ առ (խալօ թռւանէ Միրան)

Արեւն առեց վէր մեր գեղին (հա ճինտէ լավկէ Միրան)

Մէջք է ես տուեր կարմիր դեղին (հա ճինտէ լավկէ Միրան)

Կարմր երես վէր թուխ պեղին (հա ճինտէ լավկէ Միրան)

Տղեն

Վերե մեր տան ծառ կէր տանձի (հարէ ճինտէ լավկէ Միրան)

Վարս խաներ ես կանծի(5) մանծի (հարէ ճինտէ լավկէ Միրան)

Քո խօր տ'ասեմ գլքե տայ ձի (ինձ) (հարէ ճինտէ լավկէ Միրան)

(5) Խանծի մանծի = ոլոր մոլոր:

VI

ՊՍՏԻԿ ԴՕՍՏԷ

Քեամին իրե աշնան նշան էր

Պլպլուլ խոռվէր կումրի քէօշ(1) կանէր .

Մէկ դօստ , քո դարտէն ձի (ինձ) տը թալեմ գարնան գետեր
Տանէր թող տանէր , չոււ Մուսուլ տանէր , Շանկեառ դուս
խանէր

Ոչ մէրիկ ունիմ որ գլխուս նստէր

Ոչ քուրիկ ունիմ ծամեր էրանէր(2) .

Պատիկ դօստամ' ունիմ , թէ անիկ զիւր խալաւ փոխէր

Աշխարհ հետ շախուսն ես եմ խեղ խամուսն(3)

Խամեր շատացած կուսանց անախուսն(4)

Տ'էլնիմ խեղ բանձրիկ սարերուն

Խամեր տը տամ աշնան քեամուսն :

VII

ՊՐԻՆՏԱՐ ՍՐՏԻԿ(5)

Եան եմ հին խոցւոր , դաժա(6) պրինտար

Պրին խոր ինկեր դեղ վրայ չգար ,

Սրտիկ , խեղ քե չեւայ խուսն , (7)

(4) Կումրի քէօշ կանէր . [Կումրի = տատարակ] , Կումրի քէօշ
կանէր ըսելը , Կումրի թալուսն ուրախութիւն կա-
նէր ըսել է :

(2) Էրան = երկրագործական գործիք մը որով ցորեն ցրել
տալով քամիին կուտան և յարդը կը զատեն :

(3) Խամուսն =

(4) Կուսանց անախուսն = Կոյսերու համար :

(5) Պրինտար սրտիկ = Վերաւոր սիրտ :

(6) Դաժա = նոր :

(7) Չեւայ խուսն = Գլուխ չկրցի ելլել :

Պէօճը կէլնեա խանա խոնարհար .

Պէօճմը(8) կէլնեա պաղար պաղրկան

Պէօճը կէլնեա խօճա ,

Կեախմը սկոււմ(9) ձիկ կանեա էրէրոււմ

Սկուսն ինչ քեամին վէր ծովուն պէրուզկար .

Սրտիկ , մալուլ մի' կենայ

Տիւնեէն մարդուս խամար չմնայ :

VIII

ԿՈՒՐԾՔԻՆ ՊԱՂՁԷՆ

Քամիմ' էլաւ բանձրիկ սարերաց

Իրե(10) խուր պաղչի դռներաց ,

Հէ , եարէ եարէ , շամամէ եարէ .

Խուր պաղչի դուռ արաւ կիստբաց ,

Դեղին ետ խուր կարմիր երեւաց

Կարմիր ետ խուր , կանաչն էրէւաց

Հէ , եարէ եարէ , շամամէ եարէ .

Կանաչն ետ խուր , սըւտակն երեւաց ,

Հէ , եարէ եարէ , շամամէ եարէ :

IX

ԹՈՒԽ ԱԶՔԵՐԷ

Դօստ , պամդ նձանէր բարակ տակ մը ուս ,

Քամին կը տէր կանէր չուս ու մուս ,

Ես քո սիրուն սէվտայ եմ ծուս ,

Կամ արա սիրա , կամ արա քաւոր .

(8) Պէօճմը = երբեմն :

(9) Կեախմը սկոււմ = պաճ մը այնպէս :

(10) Իրե = եկաւ :

Որ սիրեր ես մ'աներ վատութեն
 Կը թորկիմ երթամ կարիպութեն
 Կարիպութեն էր դառ գերութին .
 Խաղ մը տի ասեմ մէկ հայերէն ,
 Մէկ տաճկերէն , արապերէն .
 Ստանպօլն եմ տեսեր թուխ ամպն վերէն .
 Ով իմ սրտի ուղածն ուղայ ,
 Աստուծոյ կրակ թափի վրայ .
 Իմ դօստն ի պղտկաբերան , քաղցրալեզու ,
 Քո կուճաշ տի բերեմ Թաւրիզու .
 Կուճաշ բերեմ Թաւրիզու քաղքէն ,
 Քո թարթափներ նմանէր կռնկու ճղէն(1) ,
 Իրիցայ թուխ աչքերու դարտէն ,
 Կոտրեցիր իմ սրտի փարտէն
 Կապեցիր իմ տղայ մաղտէն ,
 Խամով , տէրտով , պէ բուզկեար ուժը ինչ անեմ :
 Պաղչէմ' եմ տեսեր , փռուեր վարդն ու բաշեր ,
 Եան եմ ինկեր խամերաց քաշեր .
 Շահ ու պլպիւլ ինկեր քու վարսեր ,
 Ոչ ցորեկ գիտեմ ոչ գիշեր .
 Իրիցայ քու դարտէն ,
 Կոտրեցիր իմ սրտի փարտէն
 Կապեցիր իմ տղայ մաղտէն
 Խամով դարտով պէ բուզկեար ուժը ինչ անեմ :
 Իմ դօստը պաժնիկ ունէր ծովուց քաշած ,
 Եղունկներ ուրնդայով տաշած .
 Ես եմ քո սիրուն խալած մաշած .
 Իրիցայ քու դարտէն ,

(1) ճղէ = կռուների թելի փետուր :

Կոտրեցիր իմ սրտի փարտէն ,
 Կապեցիր իմ տղայ մաղտէն ,
 Խամով դէրտով պէ բուզկեար ուժը ինչ անեմ .

X

Պ Ի Ե Տ Ա Բ Ա Ղ Ջ Ի Կ Ը

Դօստ , խեղ քե չեւայ խուճ
 Դու էլնես բանձր սար ,
 Ես տի էլնեմ մուր մուր ձիւն ,
 Թէ դու էլնես ոսկի գերան ,
 Ես տի էլնեմ արծթէ սիւն .
 Սկուն կեախմը ձի կանես էրէրում ,
 Կուն ինչ կեամին պէ բուզկեար' կան գեայ վէր ծովուն .
 Մէկ դօստ շարէ շապկով էր մէջ մի ընդվարին(2) ,
 Դու տակմը(3) սուռուն էր մէջ ասա քարին ,
 Պիտի դամ քեզ յերեւան կանուխ էվարին .(4)
 Մէկ դօստ , դադրեր խէրանց երեսքաց ,
 Չեւ երես լուաց
 Ինչ աչք ինկաւ իմ երես
 Մուր մուրիկ եւաց ,
 Ասաց , լաճիկ , երէկ քե ապով ձիկ ծեծած ,
 Միս ոսկորից բեկբեկած ,
 Արուն բամբակով է ժողված ,
 Պրնքտեր(5) մալճամով քաւած
 Ինչ իմ աչք ինկաւ քու երես ,

(2) Ընդվար = պաղչայ :
 (3) Տակմը = միայն , մեկ :
 (4) Էվարին = երեկոյին :
 (5) Պրնքտեր = վէրքեր :

(6726-57)

Իմ խաղվէն(1) վարդն ունան վէր ձիկ չչարժած .
 Զգիտցայ թէ դու խորէ մօրէ խօրօտ էր, թէ ինձ սկուն
 ի թուած ,
 էրի պաղմ' առ, թող ձիկ տարած թմուժած :

XI

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԵՍԻ ՊԱՊԸ

Մէկ դօստ, էլնեմ տամպուրվան (2)
 Դեամ քո խէրանց էրախ .
 Եկայ տեսայ որ դու քնեք ես
 Բաղկի շողեղէն գլխուդ դրեր ես,
 Բաղկի շառաւելք տուեր քո երես .
 Սկուժ տի չալեմ չուժ դու քո անուշ քնուց արթնես .
 Կ'ուզեմ պագ մը քո կարմիր երեսներուց առնեմ,
 Վախնամ խռովիս, քո թուխ աչքերը արտառայ, սէպէպ
 կէլնեմ ես .
 Մէկ դօստ, խռով մի կենայ, խռով աղէկ չի :

XII

ՔԵԱՓՈՒՐ ՎԱՐԴԻ ԹՈՒՅԸ

Պաղչէ մը տեսեր եմ առջեւ ճրագին
 Թուխ ունան հով արեր վէր քեափուր վարդին .
 Աղէկ չեմ ասե ես էն ֆէլէքին
 Իմ քեափուր վարդը տարաւ իտուր կիսաղին :
 Մէկ դօստ, աչքերն էր պէլէք ունէր մարայ թուր (3),

(1) Իմ խաղվէն = իմ խելքով :

(2) Տամպուրվան (դամպուր դարնող)

(3) Աչք երբ Պէլէք կ'ըսուի, կը նշանակէ Սիւտկունչ և
 թուխը միասեղ: Մարայ թուրն էլ, աչքի բիւր—
 խաթունն է որ կը փայլի :

Առուններն է կապած խիստ ոլոր մոլոր (3) .

Մէկ դօստ կը գեայ քո խէրանց պաղչէն (4)

Քեափուր վարդերաց բուլոր ,

Մէջ զմէն վարդերաց էն մէկ վարդն է քեափուր ,

Կ'ուզեմ սակ մը կտրեմ, թուփ եկաւ իրուր :

Երամ խաւք եկան, առջին էր Արօր .

Վըղքերն էր էրկէն, խալ ինկեր էր բոլոր .

Զեռնիկ սեւաւոր, ոտքեր էպաւոր ,

Ոտքեր չէլնէր խետ, կէլնէր խաւքերաց թագաւոր .

Իմ դօստ, լինիմ կարիպ ճնճղուկ

Դեամ քո խէրանց այգին ,

Սև խաղող կայ իգերին ,

Թէ ժուռ քաղեմ վախնամ թռումիս

Թէ խասուն քաղեմ, վախնամ խռովիս .

Մէկ դօստ, թէ ժուռ թէ խասուն, էլմ քո քաղողն եմ ես .

Մէկ դօստ, սիրտդ պողչայ ի

Կուշ կուժաշ կայ ինե .

Թէ թանկ թէ էժան ,

Քո մուշտէրին եմ ես :

XIII

ԱՍՏՂԷ ԿՈՃԱԿՆԵՐԸ

էն ձէթիկ պէտիկ աստղեր	հա եարօ
Զմէն շարեմ ձիկ կոճակ	» »
Կարեմ իմ կանաչ կապին	» »

(3) Առուններն, կոպերի տակ այն պղտիկ առուակն է, ուժ
 արտասունք կը վաղէ :

(4) Խէրանց պաղչէն, երկու երեսներն են, և ուր արտասունք այդ
 առուններն վար կիջնէ հոն :

(5) Քեափուր վարդեր թշերի կարմրութիւնքն են և թուշեր :

(6) Սև խաղող աչքի սև պտուղն է, եթէ համբուրէ :

Հազնեմ երթամ պէր	»	»
Հովիւ ուշքաթափ անեմ	»	»
Կօպալը (1) ձեռնէն հանեմ	»	»
Թըլիմ քիւրէն իրիցեմ (2)	հա	եարօ
Մնձուր տամ քեամին տանի	»	»
Գործլին տամ ոսկրչուն	»	»
Մատնիկ շինի իմ մատնով	»	»
Շաշպաղ շինի իմ պաթնով (3)	»	»
Խալխալ շինի իմ ոտնով	»	»
Ապրջան շինի իմ ձեռնով	»	»
Շամսիկ շինի իմ սրտով	»	»
Քեամար շինի իմ մէջքով	»	»
Խաղէ մը շինի իմ քթով	»	»
Կինտ մը շինի իմ ակնջով	»	»
Թաս մը շինի իմ գլխով :	»	»
Կը գամ կը գամ վանայ խեռ	»	»
Դսունամ իմ եար բերեմ խեռ	»	»
Բեռնիկ բառնամ առփշում	»	»
Սարպար (4) դնեմ կանաֆիլ	»	»
Ախպէր ախպէր ես քո շուն	»	»
Թունպան (5) շինեմ քե նխշուն	»	»
Խօնճան շինեմ առփշում	»	»
Փողեր շինեմ ճըլպըլտուն	»	»
Ուռիկ մուռիկ մեր յառէջք (6)	»	»

(1) Կօպալը=հովուի ձեռագայտը

(2) Թըլիմ քիւրէն իրիցեմ=ձգեմ բովը այրեմ

(3) Պաթնով=հասակով

(4) Սարպար=Բեռան վրայ դրուած յաւելուածական բեռը

(5) Թունպան=վարտիք

(6) Ուռիկ, կը նշանակէ ուռի մը պէս ուղիղ բարակիկ եւ թխտասարդ:

Ուռիկ մեր յառէջք անցու (6)	»	»
Վարդն առեց փուշն ուրացաւ :	»	»

XIV

ՊԱԼԱՄՈՎ ՓՈՂՊՈՍԷ

Լուսնակ գիշեր դուս էլայ	Խանէր, նանէր, նանանէր		
Ինչ մուրմուրիկ ձիւն մ'եկեր	»	»	»
Ինչ բոբիկ խեռ մ'էր գացեր	»	»	»
Հեռ էն խեռին ես գացի	»	»	»
Գացի չուս դուռն բակին	»	»	»
Ինչ սըւտակ լուաց են արած	»	»	»
Վէր պաղրի փշին են փռած	»	»	»
Կալամով փողպատն է բացած	»	»	»

XV

ՔԱՐՎ ՍԷՔ

Քեալայ աղջիկ խիւանդ եմ ես
 Զիւեապ անեմ արե ձիկ տես .
 Առ իմ խնձոր, արի նստի վէր բարձիս,
 Թէ մեռնելու եմ ձիկ չ'ասես
 Թէ սպրեւու եմ Աստուած սիրես ձիկ տանես տիրես,
 Թէ սիրելու, կեօ դու գիտես .
 Աղջիկ իրիցայ քո տարտէն
 Կոտրեցիր իմ սրտի փարտէն
 Կապեցիր իմ տղայ մաղտէն
 Իրիցայ գործլի դարձայ .

(6) Յառէջք, պատուհան [Յաճկ.] փէնճէրէ

Աստուած սիրես, եա ձիկ սիրի
 Եա, ձիկ տար խորի.
 Քեալա աղջիկ, կը նմանիս պարի լուսնակ,
 Որ պարար թմուժար, քո սէր բարկ էր ձիկ կիրիցայ,
 Իրիցայ գործլի դարձայ.
 Քեալայ աղջիկ: Ես դու ելնիմք վէր բանձր պատին
 Իրիշկենք վէր կանաչ արտին.
 Եան ձիկ սիրի, եան տի երթամ կարիպութեն.
 Տղայ լաճիկ, երթանք իմ խէրանց պաղչէն.
 Ախրը իմ սրտի սիրով զ'քե տի սիրեմ.
 —Աղէկ ասիր, երթամ իմ խօր մօր մէնէն խարցում անեմ.
 —Տա տղայ անգէտ տղայ, անգէտ որդու տղայ,
 Ապա խապրիկ մը կէր խիտ քե տուայ
 Ձէ դու իմ ձէն անուն աւրեցիր
 Խապրիկ չես պախեր, իմ անուն տիւնեէն խկիցիր,
 Ախրը իմ ախգըլ պըլաւաւ (1), դու սէր չունիս պատճառ
 կը ճարես.
 Օրմից խաղար օրմից ամպն ելաւ հերեւ աւերեց
 Թուխ ամպ մը ելաւ Մշու տեխաց (2)
 Անու խոնաւ իրե իզար զ'ձի (ինձ) եթաց.
 Քեալա աղջիկ տ'էլնիմ պաղրկան, ինկնեմ տիւնեէն.
 Քե խամար ատլաս կուժաչ բիրեմ Շամայ քաղքէն.
 Կեաղ բիրեմ Հալապու քեաղքէն.
 Մկրատ բիրեմ Թաւրիզու քեաղքէն
 Վախենամ խալաթ (3) կալատ ենայ (4)
 Պակաս կտրի, քո շող պաժին կուսուր իյնայ,

(1) Ախգըլ պըլաւաւ=խեղք թռաւ, ջարդ ու փշուր եղաւ
 (2) Մշու տեխաց=Մշու կողմերէն
 (3) Խալաթ, կը նշանակէ դերձակ
 (4) Կալատ ենայ, պակասաւոր ընէ

Աղջիկ մրկայ իրիցայ քու դարտէն
 Կոտրեցիր իմ սրտի վարտէն
 Կապեցիր իմ տղայ մաղտէն.
 Քե խամար, ինչ կուժաչ ատլաս լիրեմ
 Թիւ (5) գոյն չ'լինիր էն գոյնէն,
 Որ էլ գործ չի էլե էն գեործէն,
 Ինչ քեակեց, ասաց վեր խամար ես բերեր
 Բերեր իմ մէրկան խամար
 Կը բերեն սիրողի համար,

XVI

ՆԱԶՕ ՏԻԼ ՊԷՐ

Դու յուստ կուգաս յ'երեւանայ
 Քամին կը տայ քո ծոց բանայ
 Ինչ քիւրտ կը խի (6) կը հայանայ
 Ինչ հայ կը խի կը զարմանայ.
 Արի, արի, շօրօրվարի
 Նազօ Տիւպար քե յայրան եմ. (7)
 Դու յուստ կուգաս,—Հացի Գեղու
 Դու կը քէլէս եղու մեղու,
 Աստուած սիրես պագ մը տու ձի (ինձ) տանիմ դեղու:
 Մշու դաշտեր դար ու փոս էր,
 Եար չիմ թորկե շատ ափսոս էր.
 Մշու դաշտեր խոտով, ջրով,
 Ջուխտակ քոյրեր մնացէք բարով
 Կեօ (8) ես կ'երթամ խաղար տարով,

(5) Թիւ=ոչ մի (կարդալ թիւու)
 (6) Կը խի=կը նայի
 (7) Յայրան=սքանչանալ զմայլել
 (8) Կեօ=ահա

Արի, արի, շօրօրվարի՝
 Նազօ Տիկար քե յայրան եմ:
 Մուշ դաշտեր փէտ կը տաշեն
 Զեվապ տարէք Մուրատ փաշէն
 Զուխտակ քոյրեր խալք (1) կը քաշեն:
 Սուրբ Կարապետ տասերկու դաս
 Դառնուն օր բռնեմ քո ծոմ ու պաս
 Դու իմ դօստ անես իմ խօր խարս
 Արի արի շօրօրվարի
 Նազօ Տիկար քե յայրան եմ:

XVII

ՀԱՄԱԳԱՎԻ ԱՂՋԻԿ

Քիւրսք Դուս էլի, ճամպազի աղջիկ, դուս էլի պօյդ
 տեսնամ
 Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, պաղչէն չես գացեր
 ոհան չես տեսեր.
 Քիւրսք Դուս էլի, ճամպազի աղջիկ, դուս էլի սիրտդ
 տեսնամ.
 Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, լըպիւ (2) չես գացեր
 բամբակ չիս տեսեր.
 Քիւրսք Դուս էլի, ճամպազի աղջիկ, դուս էլի ծծուեր
 տեսնամ.
 Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, պօստան չես գացեր
 չամամ չես տեսեր.
 Քիւրսք Դուս էլի, ճամպազի աղջիկ, դուս էլի երեսդ
 տեսնամ.

(1) Խալք—այլք

(2) Լըպիւ կը նշանակէ կատանութիւն. բամբակ բուրդ
 գզելու արհեստը:

Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, գիշեր չես գացեր
 լուսնակ չես տեսեր
 Քիւրսք Դուս էլի, ճամպազի աղջիկ, դուս էլի ակօաներ
 տեսնամ
 Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, պազար չես գացեր
 սէտէֆ չես տեսեր.
 Քիւրսք Դուս էլի ճամպազի աղջիկ դուս էլի աչքերդ
 տեսնամ.
 Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, ժամտուն չես գացեր
 կանթեղ չես տեսեր.
 Քիւրսք Դուս էլի ճամպազի աղջիկ, դուս էլի գքեղ
 տեսնամ.
 Աղջիկը Քիւրտի տղայ հարամզատա, քեանէլ չես տեսեր
 մէյտան չես քաշեր:

XVIII

ՀԱՐՍ ՈՒ ՓԵՍՍՑ ԶԵՆ ՏԱԿ

Հարս. Գացինք խառանք դէմ Կոանայ
 Աստուած իւր բարի դուռ բանայ
 Պետրոս խօջէն բարով դառնայ.
 Գացինք խառանք չում պղտիկ դետ
 Զիւն էր եկեր, բռներ մեր հետ,
 Ավար լաճիկ, մենք դառնանք յետ
 Զէլաւ պազար պազրկանին
 Զէլաւ պազար Պետրոս խօջին,
 Աստուած աւերէր Մատայ Միրզօ տուն
 Էն գիտէր իր սարերու խուն (3)
 Զմեղ չքերէր իսկէր մէջ նա ձիւներուն.

(3) Խուն—բնոյթ

Փեսան. Ես պղտիկ էր տաս տարեկան
 Ճիւղապ տարէք իմ խէրկան մէրկան
 Իմ թանկ Ասլխան էլ չտան էրկան.
 Չէլաւ պաղար պաղրկանին
 Չէլաւ պաղար Պետրոս խօջին.
 Մատայ սորեր տխով փախով (1)
 Չձիւներ կարտեցին փետտով, բահով.
 Մեր շալկտեր տուին չահով.
 Չէլաւ պաղար պաղրկանին
 Չէլաւ պաղար Պետրոս խօջին:

XIX

ԾԱԼԱԿ Ի ԾԱԼԱԿ

Տիւպար գոցեր ծովն ի սէյրան
 Ծովն է տուեր ծամեր տարան,
 Գոմու մաքիք տամ լողուորին
 Որ կը խանէ ծամն ի ծովին,
 Ոչ կ'առնում ոչ կը ողպանամ (2)
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Գոմու լիզներ (3) տամ լողուորին
 Որ կը խանէ ծամն ի ծովին.
 Ոչ կ'առնում, ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ, ծամն ի ծովին.
 Սոսուռ մաքիք տամ լողուորին
 Որ կը խանէ ծամն ի ծովին

(1) Ախով փախով = ահ ու երկիւղէ փախուստ
 (2) Կը ողպանամ (կ'ուղեմ), ողպանալ = ուղեւ.
 (3) Լիզներ = եգ գոմէշ

Ոչ կ'առնում ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Մատի մատնիկ տամ լողուորին
 Որ կը խանի ծամն ի ծովին
 Ոչ կ'առնում ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Սոսոց խալխալ տամ լողուորին
 Որ կը խանի ծամն ի ծովին.
 Ոչ կ'առնում, ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Մէյտան ճակատ տամ լողուորին
 Որ կը խանէր ծամն ի ծովին.
 Ոչ կ'առնում ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Թաւթա (1) թունպան (2) տամ լողուորին
 Որ կը խանէ ծամն ի ծովին.
 Ոչ կը խանեմ ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Սրմա խօնջան տամ լողուորին
 Որ կը խանէ ծամն ի ծովին.
 Ոչ կ'առնում ոչ կը ողպանամ
 Ոչ կը խանեմ ծամն ի ծովին.
 Սըւտակ (3) խալխալ տամ լողուորին
 Որ կը խանէ ծամն ի ծովին.
 Հէմ կ'առնեմ հէմ կը ողպանամ
 Հէմ կը խանեմ ծամն ի ծովին:

(1) Թաւթա (Պարսից մէջ գործուած կանաչ կանուղեղ =
 մետաքս
 (2) Թունպան = վարտիք
 (3) Սըւտակ = Ապխտակ.

XX

Ա Ս Մ Ա Ր Ի Ք Ո Ւ Ն

Տանիս վէ կը քէլեմ ես
 Խալքի խիալ (1) խիւանդ եմ ես
 Թուխ աչքերու սպանածն եմ ես .
 Լուսնակն առեր վիրին տներ ,
 Ասմար ինկեր անուշ քներ ,
 Ասմար , դուռ բաց գամ քեզ ընկեր .
 Չգան գողնան լալ ու պէնտեր
 Թող գան գողնան ոսկու գինտեր .

XXI

Ք Ր Տ Ն Ա Մ Ե Ա Ր

Ամպեր երկինք բռներ էր
 Թաթախ ձիւնիկ մը թըլեր էր ,
 Բորիկ հետ մը գացեր էր ,
 Ես էլ հետ էն հետին գացի
 Դացի հարոջ դուռ բացի .
 Եար քներ էր քրտներ էր
 Վարդն երեսին փռուեր էր .
 Իմ եար կախուած կարմնջէն ,
 Տալալ կախուած կարմնջէն ,
 Ոսկի գինտեր ալնջէն .
 Մէկ եար ընկաւ մեր պատով ,
 Պատի շքեր կոտորաւ
 Տալմի (2) փէշեր կտորաւ ,

(1) Խիալ = կարծածով

(2) Տալմա = չուխայէ երկար և նեղ վերարկու կանանց

Կ'երթամ առեմ գոքանչին
 Աղջիկ չի տայ (1) կտրիճին

XXII

ԱՍԿՕՅԻ ՄԱՋԵՐԸ ԵՒ ՍԱԼԱԲԻ ՄԵՐԸ

Քառսուն գութան դաշտ կը բանէր
 Ոսկոն ելաւ ճաշ կը տանէր ,
 Սօլ պղտիկ էր ոտ կը զարնէր
 Շէկիկ մազեր գետին կաւէր :
 Արեւ թըլեր վէր մեր բարձին
 Զուխտ մը շամամ մէջ քո ծոցին ,
 Մէկը տուր դնեմ վէր իմ խոցին
 Մէկը թող մնայ մէջ քո ծոցին .
 րեւն առեր կամար կամար
 Լուսնակ առեր կամար կամար
 Սալաթ կապեր ոսկի քնամար
 Էն մէկ ճէլի խաթրի համար :

VXIII

Ա Ն Ձ Ո Ր Ը

Խիւանդ եմ ես
 Առ քո խնձոր
 Արի ձիկ տես .
 Ալ կօրօխկես
 Ալդ Լինչանեմ :

(2) Չի տայ = չի տար :

XXIV

Ս Ս Ն Տ Ի Խ Ս Ղ Ը

Որն է եկեր սանտի վերին
 Լաչին թրլիմ նստի վերին,
 Սաղար բարի պաժնի վերին,
 Փունջ ունի բուսեր վերին,
 Խանէ, խանէ, խանէ, խանէ,
 Խիւօ, խիւօ, խիւօ, խիւօ,
 Սանան էլեր կ'երթայ խոով
 Եւ չեմ կրնայ բռնի զօրով
 Պագ մը տու ձիկ՝ գնա բարով,
 Թ'երթաս բարով մեռնիմ սիրով,
 Խանէ, խանէ, խանէ, խանէ,
 Խիւօ, խիւօ, խիւօ, խիւօ,
 Պաժնիկ բարակ ծովէն քեռշած,
 Քո եղունկներ ունտով տաշած,
 Ես քո սիրուն խալած մաշած,
 Խանէ
 Խիւօ
 Վերեւ մեր տան առու խանած
 Չուժ մեր զիմաց ունի դանած
 Կ'երթամ քաղեմ թէ ձիկ սպանած,
 Խանէ
 Խիւօ
 Լուսնակ գիշեր լուս կը փէլայ
 Մէկ ետք տանիս ջուտ կը քէլայ,
 Ատլաս կապէն բարով էլաւ
 Ատլաս կապին ջուլ եմ դրեր,
 Վանայ քաղաք պահ եմ դրեր

Խանէ խանէ
 Խիւօ, խիւօ
 Մանուկ ջուր վեր, Մանուկ ջուր վեր,
 Բահ վեր թեւին ունի ջրէր,
 Վերեւ մեր տան թուփ կէր (1) մասուր,
 Ներքեւ մեր տան թուփ կէր մասուր,
 Աստուած չիտուր աղէկ կիսուր
 Իմ տեղ չինեց իշու մասուր,
 Խանէ
 Խիւօ
 Վերեւ մեր տան արտ կորնկան
 Ներքեւ մեր տան արտ կորնկան
 Խանք ինե (2) կը խրինջան,
 Տ'առնեմ Ոսկո, երթամ Աճամ,
 Խանէ, խանէ
 Խիւօ, խիւօ
 Սանան է Հնտի, ծեծող ջնտի,
 Սանան է կախմախ, ծեծող չախմախ,
 Սանան է կողի, ծեծող բող չի
 Խանէ, խանէ
 Խիւօ, խիւօ
 Մեռնիմ թեւին ուժ կայ ինե,
 Ուժ տուր թեւին, թեւ տայ քարին,
 Բերն ու բարին վեր մեր թաղին,
 Քարն ու քռէն ներքին թաղին,
 Խանէ, խանէ
 Խիւօ, խիւօ

(1) կէր=կար

(2) Ինէ=մէջը

XXV

Տ Օ Ն Ա (1)

Աղջիկ . Տօլա , էն օր ինչ դու էլար քու մօրից
 Քո անուն դրին խաղարոց
 Քն դրին ոսկի օրօրոց ,
 էն էրկնուց խաղար ասողեր քե ծածկոց ,
 էն կանաչ կարմիր անանակ (2) քե բնդոց (3)
 Լաճ Աղջիկ քո անուն ձիկ ասա
 էն բանձրիկ սարերու արարիւնք (4) քե գինի .
 էն խողար խաղար ծաղկունք քե քասայ (5)
 Խետ խմի , խետ օխերչ առա :

XXVI

ԵՐԿՆՈՒՅ ՏԱՐԿԵԱԽԵՐ (6)

Աստուածութեն աշխար սիրեց
 Ստեղծեց զ'եւան ստեղծեց զ'Ադամ ,
 Ստեղծեց զ'գաղան , ստեղծեց զանասուն
 Զ'Աստուած կաղաչեն խետ բարիլուսուն .
 Առաւօտման ժամեր որ ծէնեցին
 Ինն դաս հրեշտակք երկնուց Տարկեախքեր բացին ,
 Ողորմութիւն չորս կողմ աշխարհ ցրուեցին ,
 Ողորմութիւն է խետ բարիլուսուն
 Աստուածն է ստեղծեր հաֆթէ տիւ միլլէթ (7)

1 Տօլա = Տօլաճ , ճ . տառը կրճատուած ու երկու բառը
 միացուած է որ կը նշանակէ այ տղայ :

2 Անանակ = Ծիածան ,

3 Բնդոց = Օրօրոցի նախշուն . կապը որ կը շրջապատէ զայն :

4 Ախարիւնք = Ախրիւրներ ,

5 Քասայ = Հողէ շինուած պնակ

6 Երկնուց Տարկեախքեր = Երկնից մեծ դռներ , տէրկդահ

7 Հաֆթէ տիւ = Եօթանասուն երկու

էրունք ու թռչունք պապաթ ու պապաթ
 էր կը խասուցէր նապիպ ու կամաթ
 Որարիչ Աստուած ողորմայ մեղ .
 Խետ բարիլուսուն աղօթքան էր բաց ,
 Հաֆթէ տիւ միլլէթ դատարած է դիմաց .
 Հմէն մէկ իրենց լեզուով կ'աղաչեն զէն քաղցրիկ Աստուած ,
 Տէր , քո ստեղծած հոգին մի' թողներ ձեռաց ,
 Ողորմութիւն է խետ բարիլուսուն :
 Մարդ կայ վէր աշխարհին իր մալ կը տայ մեղքեր կը գնէ ,
 Որ չը խոստովանուայ վրայ կը դնէ
 Առաւօտ լուսին շան պէս կը քնէ .
 Ան , ողորմութիւնից պէ պար (1) կը լինէ .
 Մարդ կայ վէր աշխարհին խելքով կը համնի ,
 Առաւօտեան ժամին վեր կը կանգնի ,
 էն ողորմութենին արժան կը լինի .
 Կը փառաւորի Աստուած խետ բարիլուսուն ,
 Սաղմոս , շարական խետ բարիլուսուն .
 Ամէն հոգիք հրեշտակ կը տանէ ,
 Անգէտ մարմնոյ տեղ հողէ զնտան է .
 Մարդ կայ կը խարուի էն չար սատանին ,
 Ողորմութիւն է խետ բարիլուսուն ,
 Հողից ելեր ենք , մեր ախրը հող է .
 Սօնին տի մեռնիմք թէ ծեր թէ տղայ ,
 Խոստովանուինք , Աստուծոյ ասեմք մեղայ ,
 Սաղմոս շարական , խետ բարիլուսուն ,
 Ողորմութիւն է խետ բարիլուսուն ,
 Երանի' որ անմեղ է , էստեղ չմնայ մեղ , զօգանատեղ է :
 (Մօկացի Աւրղ Օվանէ Երգուած)

III

Ձ Բ Կ Ո Ւ Ա Մ Հ Ա Ր Ս Ը

Եկանք հասանք յետին կիրակին (հալալա)
 Մէկ եար անսեր եմ մէջ խէրանց բակին »
 Ձեռ կոտորի մէտակ (1) գործողին »
 Մէդակ չգործեր մեր պղտիկ հարսին »
 Ձեռ կոտորի լաչիկ գործողին »
 Լաչի չգործեր մեր պղտիկ հարսին »

XXIX

ՀԱՆԵԼՈՒԿ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Հանելուկ.

Էն ի՞նչ էր քառասուն մանկունք բանձր էր, անխիմ
 անպատ էր,

Էն ի՞նչ էր վէր աշխարհին չանք տիւնեի մալ շատ էր,
 Ո՛վ էր առաւօտեան կ'սլնէր, դառնիկմ աղքատ էր.

Պատասխան.

Երկինքն էր քառասուն մանկունք, բանձրախիմ անպատ էր,
 Աստուծոյ ողորմութիւն ի, չանք տիւնեի մալ շատ էր,
 Ան ինչ առաւօտեան կը քնի դառնիկմ աղքատ էր.

Արարիչ Աստուած ողորմաս մեզ.

Հանելուկ.

Էն վո՞յն էր բանձր կիւլալ (2) էր,

Էն ի՞նչ պօլ էր վէր աշխարհին անհաջատ (3) կը տաշուէր,
 Կամ էն ի՞նչ էր, անխինել (4), անգործել, անգին կուժալ էր.

Պատասխան.

Էն մեր տէրն էր, անմախ, անմեռնել, բանձր կիւլալ էր,
 Մեր բազում մեղքերն են, արտասուք զէնի տի տաշեր,

1 Մէտակ = քոչ երկար տեսակէն գլխի վրայ կը ձգուի և
 կը հասնի մինչև մէջքը:

(2) Բանձր կիւլալ — բարձրահասակ և գեղեցիկ:

(3) Անհաջատ — առանց գործիքի:

(4) Անխին — առանց հիւսելու, անհիւս:

Աղամայ թղենիքն են, անխինել, անգործել, անգին կու-
 մալ էր:

Հանելուկ.

Էն ի՞նչ էր վէր աշխարհիս, անխուն, անխուփ
 անտակ էր (2),

Էն վոյն էր վէր աշխարհին անգին ալ էր,
 Կամ էն ի՞նչ կուտ էր վէր աշխարհին մէկ սարի թակ էր.

Պատասխան.

Էն անախուն ծովերն են վէր աշխարհին, անխուն, անխուփ,
 անտակ էր.

Կոյս Մարիամ վէր աշխարհին անգին ալ էր,
 Անողորմ Պետրոսի կուտն էր մէկ սարի թակ էր (3).

Հանելուկ.

Էն վո՞յն էր վէր ծովուն օդէն սաղ կ'անէր. (4)

() Անխուն, անխուփ, անտակ — անվերջ, անսպառ,
 առանց ծածկոյթի (ամանի խուփ) առանց յատուկի:

(2) Անողորմ Պետրոս երբեք իր կետեքի մէջ ողորմութիւն
 չէր տուած, մի օր թոնիրի վրայ հաց թխած ժամանակ, երբ
 աղքատ մը նորէն ներկայացաւ, բարկութենէն հացի կուտ մը
 վերուց զարկաւ աղքատին, նա առաւ փախաւ Պետրոսը գիշերն
 երազի մէջ տեսաւ կուտը և սարը դրած էին կշիռքի մը երկու
 թաթերուն մէջ. մէկ մը իրեն երեւաց և ասաց, կուտն քո առա-
 քինութիւնն էր որ զօռով սղորմութիւն արիր, և սարն քո
 մեղքն է:

(3) Օտէն = Սենեակը

(4) Հայրապետներ ժողոված կանոն կը կապէին կրօնական
 մասերի վրայ, Արիստակէս Լուսաւորչի տղէն մէջ չէր, եկաւ ասաց,
 ցորեն էլ մեր հայական ազգին վրայ պակաս կանոն, ես ի՞նչ
 կանոն չապեր էք, Հայրապետներ ասին, դու բան չես դիտնայ
 էսաց որ քո բան չըմգիտնայ, երկու եզ լծեց վէր ծովուն, ասաց
 ես ծով տի վարեմ, դուք մարդ էք, եկեք ցանեցէք տափեցէք,
 հայրապետներ ասին մենք քեզ մեղայ, ապա բան բանից
 պրծուցեր են:

Կամ էն ի՞նչ էր ծովի տակ նաղ կ'անէր,
Կամ էն վո՞րէն էր, որ իրե վէր ծովուն խաղ կ'անէր.

Պատասխան.

Դաւիթ մարգարէն նստեր վէր ծովուն սաղ կ'անէր,
Պալասան ձուկ զՅովնան մարգարէն կլլեց, ծովուն տակ
նաղ կ'անէր,
Արիստակէս, Լուսաւորչի տղէն՝ վէր ծովուն վար կ'ա-
նէր,

Հանելուկ.

էն ի՞նչ քաղաք է, անխիմ անպատ է,
էն ինչ առաքեալ ի, առանց լեզու է,
Կամ ի՞նչ թուղթ ի վէր աշխարհին՝ առանց գիր ի.

Պատասխան.

Նոյայ տապանն է առանց խիմ ի,
Եղունիկն ի առանց լեզու ի,
Թաւ փաթութեց վիզ, բերաւ վար աշխարհին, առանց
գիր ի (1),

XXX

Տ Ի Լ Պ Է Բ

Ծալիր ա հայ ծալիր ա
Տիւպէր շիւէն ծալիր ա
Վարսեր կանծէ մանծ էրա
Բու պագ ձի (ինծ) հէլալ էրա:
Կախիր ա հայ կախիր ա
Հէլին (2) պատէն կախեր ա
Վարսեր կանծէ մանծ էրա
Բու պագ ձի հէլալ էրա:

(1) Երբ Նոյը Տապանէն կռիկն ու եղունիկն արձակեց լուր
բերելու, կռիկը եղունիկան լեզուն հանեց զի լեշկեր է, և դուռն
քաշեց, եղունիկ տերեւ մը կապեց իր վիզ, եկաւ խապար արտոյ
այդ նշանով, թէ աշխար ջրից ցամքեր է, ատոր համար եղունիկ
վիզ կանաչ նշանն ի.

2 Հէլին = Հայկլին

XXXI

Չ Ի Մ Ը Զ Ի Մ

Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ
Դու վրէ (1) չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ
Իմ լաչկի ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ,
Բու լաչին պի տի մէ ձի դու գնա խաղայ,
Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ,
Դու վրէ չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ
Իմ կապի ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ
Բու կապէն պի տի մէ ձի դու գնա խաղայ,
Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ
Դու վրէ, չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ
Իմ շապկի ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ
Բու շապկը պե տի մէ ձի դու գնա խաղայ:
Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ
Դու վրէ. չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ
Թունալնի ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ
Բու թունալն պէ տի մէ ձի դու գնա խաղայ.
Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ,
Դու վրէ չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ,
Մագերիս ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ,
Բու մագերին պէ տի մէ ձի դու գնա խաղայ.
Զիմը չիմ, չիմ, չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ
Դու վրէ, չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ
Թուշերիս ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ
Բու թուշեր պե դի մէ ձի դու գնա խաղայ.
Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ.
Ծնօտիս ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ.
Բու ծնօտը պե տի մէ ձի դու գնա խաղայ.
Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ,
Դու վրէ չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ

3 Դու վրէ = Դուն ինչո՞ւ

4 Պե տի մէ ձի = Բեր դիր մօտ ինձ

Մծերիս ծանրութենից չիմ կարի խաղայ.
 Քու ծծեր պի տի մէ ձի դու գնա խաղայ.
 Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ
 Դու վըրէ չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ,
 Իմ փուրու ծանրութիւնից չիմ կարի խաղայ,
 Քու փուրը պի տի մէ ձի դու գնա խաղայ,
 Զիմը չիմ, չիմ չիմը չիմ, չիմ կարի խաղայ
 Դու վըրէ չիս չիսը չիս, չիս կարի խաղայ
 Խալխալիս ծանրութենից չիմ կարի խաղայ
 Քու խալխալը պէ տի մէ ձի դու գնա խաղայ:

Վ Ե Ր Զ

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ	ԵՐԵՍ
Գացեր իմ կոիւ	Գացեր եմ կոիւ	7
Խագու փոխանից	Խոգու փոխանից	8
Աւրդ	Աւրդ	9
Ասա=անառակ	Ասա=անառիկ	10
Սարի ածուն է	Սարի անուն է	11
Երես իաւեց	Երես կանեց	13
Խանձի մանձի	Կանձի մանձի	13
Խամուն=	Խամուն=Հոգսից	14
Իմ դօսը	Իմ դօս	16
Սուռուն	Սուսուն	17
Արսաւոց	Արսասուց	19
Վանայ	Վանայ	20
Պարի լուսնակ	Պարի լուսնակ	22
Հերեւ աւերեց	Արեւ աւերեց	22
Մուռ դաւեց	Մուռ դաւեց	24

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336236

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336235

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336234

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336233

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336232

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336231

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0852294

NL0336230

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336229

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336228

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336227

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336226

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0336225

